

HABILITATION THESIS

ȘERBAN TURCUȘ, PhD
University "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca
Faculty of History and Philosophy

**POLITICAL AND CANONICAL POSITION OF
TRANSYLVANIA IN *CHRISTIANITAS* DURING THE
PONTIFICATE OF INNOCENT III (1198-1216)**

2014

REZUMAT

Lucrarea de cercetare de față reprezintă o sinteză a cercetărilor pe care le-am desfășurat de la finalizarea și susținerea publică a tezei de doctorat (noiembrie 2000) și până în prezent, precum și o oglindire a evoluției profesionale din acest răstimp. Prezenta exegeză este un pas de o importanță covârșitoare în cariera academică congruentă cu un nivel înalt de cercetare și specializare, pe care noi considerăm că l-am atins, de aceea lucrarea de față a fost structurată ca o cercetare de înalt nivel științific, specifică domeniului istoriei, cu trimitere directă spre sursele utilizate, primare și secundare, dar și cu sublinierea permanentă a contribuțiilor și încheierilor personale la care am ajuns în ultimii trei lustri. Dorim astfel să reflectăm cât mai fidel activitatea științifică în domeniul medievisticii românești pe care am întreprins-o în dinamica activității academice.

Cercetările noastre fundamentale se cantonează prevalent în domeniul istoriei medievale și a științelor auxiliare ale istoriei având ca nucleu esențial istoria medievală a Transilvaniei (sec. XI-XIV). Deși investigată de generații de istorici, istoria medievală a acestei importante zone românești mai are încă multe de deslușit mai ales din perspectiva raportării la istoria universală și la actorii cei mai importanți ai acesteia: Sfântul Scaun și Imperiul. Situația este într-un fel scuzabilă din pricina cenzurilor la care a fost supusă istoria în perioada ideocrației, dar și a stereotipurilor care, înainte și după această perioadă, au marcat cultura și istoriografia națională. Cum climatul ideologic actual variază, dar fără a fi absolutizant într-o parte sau alta, ne-a permis să accesăm bibliografie și interpretări specifice istoriografiilor occidentale mai cu seamă germană, italiană și franceză putem practica o reîntoarcere la izvoarele originale în limba latină și mai ales la restituirea critică a diplomelor emise de Inocențiu al III-lea. Iar aplicarea acestei noi perspective a criticii istorice, la cazul românesc, în specificitatea sa transilvană, sugerează pe măsura adâncirii cercetării cât de puternic a influențat Sfântul Scaun viața instituțională transilvană în secolul al XIII-lea, păstrând un specific propriu și având ulterior o evoluție particulară.

În siajul tezei noastre de doctorat am reluat investigația asupra subiectului apariției primelor documente pontificale referitoare la Transilvania cele care indirect, mediat, sugestiv sau aluziv în timpul lui Inocențiu al III-lea fac referire la românii din Transilvania, la instituțiile lor laice și ecleziastice, la confirmări de stări de fapt și nu de începuturi mai vechi sau mai noi. Am abordat raportarea prin intermediul diplomelor pontificale și a documentelor conexe emise de autoritatea regală maghiară la Transilvania și românii transilvăneni prin construirea interpretativ-documentară a unor argumente care să ilustreze cum Sfântul Scaun a relaționat cu această provincie românească în mod direct stabilind aici proprietăți de-ale sale menite să articuleze o Christianitas destinată să răspundă comenzilor pontificale, regalitățile nefiind decât ministere ale Bisericii care se suprapune politic și dinamic peste Imperiu: argumentul biografic și anume de ce este Inocențiu al III-lea cel mai mare Papă din Evul Mediu și ce anume dintre evenimentele din timpul pontificatului său l-au ajutat în definirea prin sintagma *Maior Dominus de mundo*; argumentul ecclesiologic, cum anume teologic și ecclesiologic se construiește un profil al Bisericii Romane care se proclamă unică Biserică, fagocitând orice altă tentativă ecclesială mai ales în contextul din 1204 al resorbției schismei, iar Suveranul Pontif se transformă în Vicarul lui Christos, fiind repropunerea permanentă a Sfântului Petru cu oficiul încredințat de Domnul Iisus Christos de a conduce Biserica; argumentul canonic prin potențarea dreptului canonic în fața dreptului civil și al utilizării conceptului de *ratione peccati* pentru a se insera în absolut toate elementele vieții civile și publice și a le regulariza potrivit principiilor teocratice; argumentul politic și anume coborârea deciziilor pontificale la nivelul administrației publice și a soluțiilor și încercărilor de soluții

prin care absorbind deciziile regatelor sau cenzurându-le se încearcă coordonarea vieții publice sub autoritatea Bisericii Romane. Acest argument politic este cel care scoate în evidență tentativele lui Inocențiu al III-lea de a se raporta la Transilvania, cu și fără acordul regilor maghiari, cu scopul de a sprijini forme de putere publică nemaghiară pentru a construi entități dependente doar de Biserica Romană și de legății teritoriale ai acesteia; Argumentul misionar scoate în evidență structurări publice de putere laică (cnezate) și ecclesială (episcopii și mănăstiri) care aparțin experienței ecclesiale orientale de factură rituală constantinopolitană – (românești) ce sunt luate în discuție de Inocențiu al III-lea în parametrii unei relații directe cu intenția de a transforma aceste unități fie locale, fie misionare (cistercienii), în dependențe directe ale Romei la frontiera *Christianitas*; argumentul cruciat aduce în discuție prezența militară concretă a cavalerilor teutoni în Țara Bârsei exact în timpul pontificatului lui Inocențiu al III-lea cu intenția reușită de a forma o unitate politico-monahal-militară în directă dependență de Roma în cadrul atât de canonizat al cruciadei. Toată înlănțuirea de argumente în succesiune cronologică, cu ușoare desincronizări, arată cât de masiv și direct a fost interesat Inocențiu al III-lea de Transilvania și de integrarea acesteia în *Christianitas*.

Metodologia abordată a variat în funcție de sursele disponibile. Numărul izvoarelor esențial diplomatice este limitat, fiind totuși vorba de primele documente care vorbesc clar despre structurări românești. Modalitățile de investigare au fost cele ale criticii și hermeneuticii izvorului diplomatic, dar nu pur și simplu istoricește, ci și cu tratări de natură teologică, ecclesiologică, canonică și de drept civil.

Rezultatul acestor cercetări a fost făcut public prin comunicări la conferințe din România și Europa, prin publicarea de articole în reviste de istorie sau volume apărute în România și în alte țări, prin publicarea unor cărți și coordonarea unor volume de studii.

Lucrarea cuprinde și o prezentare a evoluției profesionale din ultimii ani, precum și planurile de dezvoltare a carierei profesionale, științifice și academice, respectiv direcțiile de cercetare ce vor fi abordate în perioada următoare. Se adaugă referințele bibliografice asociate conținutului primei secțiuni, inclusiv o listă a celor mai relevante contribuții personale.